

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. д.ик.н. Тая Горчева –
преподавател към катедра “Международни икономически отношения”,
на СА “Д. А. Ценов” – Свищов,

за откриване на процедура по защита на дисертационен труд на тема
**„ЕКСПАНЗИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ТЪРГОВСКИ ВЕРИГИ В
БЪЛГАРИЯ”**

Автор: Владимир Йолов,
докторант в катедра „МИО” на Стопанска Академия „Д. А. Ценов“

Научен ръководител:
Доц. д-р Доц. д-р Здравко Любенов

I. Общо представяне на дисертационния труд

Предложеният ръкопис е в обем от 202 страници и представлява завършен и добре структуриран научен труд от гледна точка на основните опорни точки: търговска експанзия; търговия на дребно; международни търговски вериги. Във формално отношение дисертационният труд отговаря на изискването за обем на изложението.

Съдържанието е структурирано в три глави, увод и заключение, които са изградени съобразно предписанията за форматиране на подобен вид научно изследване. В техническо отношение се забелязва коректност при оформянето на схемите, фигурите и таблиците. Добро впечатление прави достъпният и разбираем език на изложението. В по-голяма част от изложението е приложен научно-изследователски подход с цел анализиране на процесите и явленията, свързани със същността и развитието на широкомащабно разгърнатата търговия на дребно, въплътена в организационната форма на търговските вериги. Прилагат се методики за оценка и измерване на експанзията в основната дейност на няколко чуждестранни търговски вериги, действащи у нас.

Добре са формулирани обектът, предметът и целта на изследването, в чийто фокус попада използването на подходящи количествени показатели, с които да се установи характера и вида на експанзията в търговските вериги. В контекста на рамката за провеждане на изследването докторантът си поставя шест основни задачи,

решаването на които следва да доведе до потвърждаване или отхвърляне на дисертационната теза. Самата изследователска теза е формулирана коректно като разкрива същността на експанзията на международните търговски вериги в България, а именно като последователен процес, определящ се от множество фактори, повлияни от сложната и понякога противоречива бизнес среда на нашата икономика.

Към изложението са прибавени приложения, които свидетелстват за реално проведени емпирични изследвания, резултатите от които се съдържат и анализират в третата глава на дисертационния труд.

Разработката се отличава с богат списък на използваните литературни и документални източници (над 104 на български и английски език), в голямата си част актуални и съвременни, на водещи фирми в областта на европейската и световна практика.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Актуалност на темата

Предложеният ръкопис се отличава с актуалност на темата. Политиката за постигане на ефект от мащаба е движеща за големите търговски фирми, особено в областта на търговията на дребно, където чисто търговски подходи и средства се комбинират с маркетингов арсенал. Големите търговски вериги са своеобразни концерни, в които търговията на дребно е част от инвестиционния портфейл и силната диверсификация, а експанзията е част от конкурентното поведение в един силно изразен олигопол.

Проследявайки съдържанието на разработката, става ясно, че наред с чисто теоретичните постановки се поставят и редица прагматични проблеми за пазарното позициониране на търговските вериги на международния пазар, а това се оценява като положителен момент. Дисертационният труд показва яснота и аргументираност на идеите. Има подчертан иновативен характер и показва точна формулировка на проблемите и новостите в областта на търговията на дребно в нашето съвремие.

2. Анализ на степента на разработеност на проблематика от други учени

Теоретичният фундамент при изграждането на основната постановка на дисертационния труд има две опорни точки – експанзия и търговски вериги. Представени са мнения, дефиниции, аспекти и подходи на различни автори и теоретични школи от отделните времеви периоди, работещи по същността на

търговските вериги; тяхната класификация; управление на явлението „експанзия“, проявяващо се в контекста на международните търговски вериги. Дисертационният труд е структуриран съгласно установените в практиката принципи за изграждане на научното изследване. Ето защо в първа глава са разположени теоретичните основи на международните търговски вериги. Изследва се тяхната същност, еволюция и класификация. Успоредно с това се разкриват основните характеристики на експанзията на международните търговски вериги в нашето съвремие и се извежда спецификата на управлението на експанзията на международните търговски вериги.

Положителен момент при разработването на посочените теоретични проблеми е прилагането на критичен подход и отразяване на собственото отношение на автора по темата. Разработката включва достатъчен като количество и качество илюстративен материал – схеми, графики, таблици и др., които визуализират авторското мнение и позиция.

В хода на разработката кандидатът е спазил правилата за научна етика, свързани с коректно цитиране на литературните източници. Няма установено плагиатство. Същевременно авторефератът отразява точно и пълно постановките и резултатите на дисертационния труд. Авторефератът е разработен в съответствие с формалните изисквания за този вид научен труд.

3. Методологична конструкция и инструментариум

При изработването на теоретичните постановки, необходими като фундамент за изследването по-нататък, се използват общонаучни методи за логическа проверка; каузални зависимости; класификации, основани на значими критерии и др. Добро впечатление прави изясняването на понятийния апарат и прецизирането на основните категории „търговия на дребно“, „търговски вериги“ и „управление на експанзията“.

Във втора глава се пристъпва към специфична проблемноориентирана методика, която описва обща рамка и представя методите и средствата за изследването експанзията на международните търговски вериги. Изработват се показатели и програми за изследване на експанзията на международните търговски вериги в България. Извеждат се стратегии за реализиране на експанзията на международните търговски вериги. Открояват се ключовите елементи при управлението на експанзията на международните търговски вериги, а именно: управлението на недвижимата собственост; изучаването на потребителското поведение и управлението на логистиката.

Следва да изтъкнем и факта, че докторантът покрива всички изисквания и минимални стандарти на НАЦИД за придобиване на научна степен и по отношение на броя и качеството на публикациите, но също така и по отношение участието му в научни форуми.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

В богатият на идеи фактологичен материал и изследователски постановки могат да се открият следните основните научни приноси, получени в резултат на извършеното дисертационно изследване, които прецизно са посочени в автореферата към дисертационния труд:

А) Направен е критичен анализ на основните направления, в които е дефинирана международна търговска верига. На тази база е изведено авторово определение.

Б) Проведено е изследване и анализ на теоретичните постановки за управление на експанзията на международните търговски вериги в България. Доразвиване на теоретичния фундамент съобразно спецификата на пазарната среда у нас.

В) Адаптиране на методика за изследване експанзията на международните търговски вериги въз основа на съществуващи и прилагани в специализираната литература.

Г) След осъществяването авторово емпирично изследване са изведени методи за поддържане на устойчиво развитие на експанзията на международните търговски вериги: BILLA, Deichmann и H&M в България. Голяма част от тях на намерили реално практическо приложение.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

Към бележките от критично естество се нареждат следните:

- Представянето на SWOT анализа във вида, в който е включен в изложението на втора глава, не решава проблема с необходимостта от неговото използване. Смятам, че няма достатъчно основание за неговото използване като основен метод в изследването на процеси, какъвто е експанзията.
- Безспорно предимство на изследването е неговата прагматична насоченост и емпирично доказване на твърденията, но не може да се отрече, че в теоретичната постановка на процесите на експанзия може да се очаква по-голяма задълбоченост.

Независимо от критичните бележки следва да се отбележи качеството на общия труд, тъй като те не омаловажават постигнатите резултати. Все пак си позволявам да поставя на колегата-докторант един въпрос: Как ще обясни факта, че част от чуждестранните вериги у нас не успяват на се задържат дълго, а други се разширяват и продължават да просперират?

V. Обобщено заключение и становище

Въз основа на изложената информация стигам до заключението, че дисертационният труд, както и приложените документи за отразяване дейността и публикациите на кандидата **отговарят напълно на изискванията по установените критерии, за присъждане на образователно квалификационна и научна степен „доктор”** по научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения” в професионално направление 3.8. “Икономика”. По тази причина предлагам на научното жури да даде положителен вот.

05.06.2020 г.

Свищов

Рецензент:

(Проф. д.ик.н. Т. Горчева)